

дрібниця може стати поштовхом до визначного відкриття (падіння яблука на голову І. Ньютона, сон Д.І. Менделєєва).

Належне місце у вивченні досліджуваної проблеми повинен зайняти її ретроспективний аналіз тобто вивчення проблеми з позицій історії її виникнення та розвитку. Такий аналіз може надати можливість виявити саме ті «білі плями» у досліджуваній проблемі, які потребують дійсного вивчення, або ті вузькі місця, які потрібно дослідити більш глибоко чи наштовхнути школяра-дослідника на нові напрямки дослідження.

Результативність наукового дослідження значною мірою залежить від наполегливості його виконавців (учень-дослідник, студент, вчитель, консультант, науковий керівник), від їх невтомного пошуку і рішучості. Дуже часто школярам, студентам на перший погляд здається, що діяльність дослідника не потребує фізичних зусиль. До певної міри це дійсно так. Але за зовнішньою простотою прихована виснажлива праця з літературними джерелами у бібліотеках, в архіві, необхідність у спілкуванні з багатьма людьми при вивченні практичного стану речей відповідно до досліджуваної проблеми, при проведенні спостережень, експериментів тощо. При проведенні експериментів дослідник іноді годинами не може залишити свого робочого місця. Так може відбуватись днями, тижнями, місяцями. Необхідно наголошувати учням, що запорукою діяльності дослідника в таких умовах може стати тільки його наполегливість, рішучість у досягненні поставленої мети.

Справжній дослідник не повинен піддаватись тиску авторитетів у сфері його діяльності. Він повинен уміти рішуче і аргументовано відстоювати власні позиції, уміти полемізувати. Запорукою цьому повинно стати оволодіння, особливо молодими науковцями, дослідницькими, комунікативними, організаційними навичками під керівництвом наставника-професіонала, відданого своїй справі.

Література

1. Беляев Н.М., Семиченко В.А. Введение в курс «Основы научных исследований». – Днепропетровск, 1985. – 87с.
2. Кыверялг А.А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин: Валгус, 1980. – 334с.
3. Матейко А. Условия творческого труда. – М.: Мир, 1970 – 304 с.
4. Основи організації науково-дослідницької роботи школярів // Шиян Н.І., Самусенко Ю.В., Джурка Г.Ф., Гуріненко Н.О., Карюк З.П., Жовновата М.А. – Полтава, 2003.– 68 с.
5. Основы научных исследований: Учебн. для техн. вузов / В.И. Крутов, И.М. Грушко, В.В. Попов и др.; Под ред. В.И. Крутова. – М.: Высшая школа, 1989. – 399 с.
6. Рузавин Г.И. Методы научного исследования. – М.: Мысль, 1974. – 237с.
7. Сиденко В.М., Грушко И.М. Основы научных исследований. – Харьков: Вища школа, 1977. – 200 с.
8. Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. Основы научных исследований: навч. посібн. для вищих пед. закладів освіти. – Київ, 2000. – 259 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ПАМ'ЯТОК ПРИРОДИ РЕШЕТИЛІВСЬКОГО РАЙОНУ (ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Деркач М.В., Савченко Л.Б.

Сучасна природно-заповідна мережа Решетилівського району Полтавської області станом на 1.01.2007 р. включає десять об'єктів загальною площею 1464,6 га, що складає 1,45% від загальної площі району при середньому по Полтавській області 4,3%. Майже всі (9 із 10) природно-заповідні об'єкти місцевого значення. Орнітологічний заказник «Михнівський» має статус загальнодержавного. В відповідній мережі району представлено чотири категорії природно-заповідних об'єктів: заказники – орнітологічний (1 – Михнівський),

ботанічний (1 – Новодиканський), ландшафтні (3 – Гарячківський ліс, Кузьменки, Щербакі), заповідне урочище (1 – Кут), пам'яток природи ботанічні (4 – вікові дерева дуба черешчатого). Основне призначення ботанічних пам'яток природи – збереження вікових дерев дуба черешчатого. Вони не мають значної площі і не впливають суттєво на відсоток заповідності району.

Пам'ятки природи створюються з метою збереження унікальних природних утворень, що мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне і пізнавальне значення, і мають зберігатися в природному стані. На території пам'яток природи забороняється будь-яка діяльність, що загрожує збереженню або призводить до деградації чи змін їх первісного стану. Статус ботанічних пам'яток природи надають природним ділянкам із цінним рослинним покривом, які є залишками колишніх лісових масивів і степів з популяціями рідкісних рослин, або окремим віковим деревам, а також старовинним алеям, паркам. Режим охорони визначається ступенем унікальності об'єкта.

У 2006 р. нами досліджувався біологічний та екологічний стан дерев дуба черешчатого, які охороняються як ботанічні пам'ятки природи. Дослідницька робота виконувалась у межах комплексних наукових досліджень щодо оптимізації природно-заповідної мережі Решетилівського району науковцями кафедри екології та охорони довкілля Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка під керівництвом кандидата біологічних наук Стецюк Н.О.

За результатами досліджень наводимо характеристики на об'єкти. Оцінку їх сучасного біологічного та екологічного стану надаємо за чотириступеневою оціночною шкалою деревних рослин.

1. Ботанічна пам'ятка природи «Дуби черешчаті» знаходиться в центральній частині с. Лобачі. Охороняються три дерева дуба черешчатого. Площа – 0,25 га. Знаходиться на території Лобачівської с/р. Створена згідно рішення облради від 28.02.95 р.

Дерева ростуть на рівнинній місцевості, на колишній садибі Лобача Андрія Юхимовича, який посадив їх близько двох століть назад. Біля них знаходиться родинне поховання сім'ї Лобачів. Нині господарями садиби є інші люди, а нащадок Андрія Юхимовича проживає у м. Хорол. Відомо, що вік більшого дуба становить 200 років і пов'язують його з кочубейським періодом. А вік двох інших – більше 150 років. Різняться дуби не лише за віком, а й діаметром стовбурів. Діаметр старшого – 150 см, а молодшого – відповідно 130 см. Крона цих дубів має куполоподібну розріджену форму. Дерева крилаті, літньої фенологічної форми. На старішому помітні сліди від удару блискавки. Виявлений і четвертий дуб – падалишний, висотою до 12 м.

Найстаріший мешканець села Лобачі Лобач Олексій Іванович розповідає, що в усі часи люди охороняли історичні дерева.

Нині територія навколо дубів доглядається, перебуває в належному стані.

Біологічний та екологічний стан дерев – добрий. Необхідно встановити огорожу навколо дубів та природоохоронні інформаційні знаки.

2. Ботанічна пам'ятка природи «Дуб черешчатий» знаходиться в с. Коржі. Одне дерево дуба черешчатого. Площа – 0,25 га. Знаходиться на території Лобачівської с/р. Створений згідно рішення облради від 28.02.95 р.

Знаходиться посеред села Коржі на вигоні біля пам'ятника «Воїнам-визволителям від односельчан». Вік – 130 років. Крона розлога. Дуб літньої фенологічної форми. Діаметр стовбура – 90 см, біля підніжжя – 140-150 см. Рясно плодоносить. Багато сухих гілок. Є дупла птахів.

Найстарший житель 78-річний Степан Калістратович Арендаренко розповідає, що в роки його дитинства біля дуба був засаджений гай. У 1943 р. хутір був спалений фашистами. Все навколо було знищене, вцілів лише дуб. Серед місцевих жителів села точилися суперечки, щоб зрубати дерево. Та цього не зробили.

Біля підніжжя з одного боку дерево травмоване місцевим ковалем, який забив у стовбур кільце для худоби. Кора відходить від стовбура.

Нині територія навколо дубів доглядається, перебуває в належному

стані.

Сучасний біологічний та екологічний стан є задовільним. Слід полікувати стовбур дерева дуба звичайного, пошкодженого металевим кільцем, встановити огорожу навколо дерева та інформаційний природоохоронний знак.

3. Ботанічна пам'ятка природи «Дуб черешчатий» знаходиться в с. Великий Бакай. Одне дерево дуба черешчатого. Площа – 0,3 га. Знаходиться на території Малобакайської с/р. Створена згідно рішення облради від 28.02.95 р.

Зростає на околиці села на рівнинній місцевості на вигоні біля ферми. Висота дерева сягає 30 м, діаметр стовбура – 120 см, при основі – 300 см. Вік становить понад 150 років. Займає проєкцію 15-20 м². Найстарші місцеві жителі пригадують, що їх батьки пам'ятають дуб великим і могутнім. Крізь зелену крону можна побачити велику кількість сухих гілок. Дуб літньої фенологічної форми, крислатий. Рясно плодоносить.

На ділянці біля дуба масово зростають багаторічні бур'янисті рослини: лобода біла, полин гіркий, лопух великий та ін.

Сучасний біологічний і екологічний стан є задовільним. Необхідно провести видалення сухих гілок, проводити постійно обкошування бур'янів навколо дерева, встановити огорожу та інформаційний природоохоронний знак.

4. Ботанічна пам'ятка природи «Дуб черешчатий» знаходиться в урочищі Шарлаї на території. Одне дерево дуба черешчатого. Площа – 0,3 га. Знаходиться на території Новомихайлівської с/р. Створена згідно рішення облради від 28.02.95 р.

Дерево зростає в урочищі Шарлаї в основі неглибокого ростучого яру між полями. Висота – 24 м, діаметр стовбура – біля 2 м, при основі – 3 м вік – понад 200 років. Рсте на відкритій місцевості (вважається, що дуб знаний з кочубеївських часів, оскільки зростає на колишніх кочубеївських землях). Дуб двоголовий. Нахилений до яру – результат вимивання коріння водою. Діаметр крони – 20 м. Дуб крислатий, двоголовий. Від стовбура на висоті 1 м відходить кора. На стовбурі відмічений слід удару блискавки. Багато сухих гілок. В основі проростання глибокий яр. Він розмивається водою та поглиблюється і коріння дуба виступає на поверхню. Дерево відхиляється. Листя дуба вражені борошнисторосяними грибами, на гілках – трутовики, відмічені дупла птахів.

Сучасний біологічний та екологічний стан є задовільним. Потребується впорядкування місця зростання дуба. З метою збереження кореневої системи дуба в урочищі Шарлаї слід організувати загортання та укріплення яру, що постійно розмивається водою і поглиблюється (Новомихайлівська сільська рада), встановити огорожу навколо дерева та інформаційний природоохоронний знак..

У ході проведення наукового дослідження нами розроблені практичні рекомендації щодо збереження цінних вікових дерев дуба черешчатого в ранзі ботанічних пам'яток природи Решетилівського району. Вони зводяться до необхідності проведення таких заходів: упорядкувати території ботанічних пам'яток природи і проводити контроль за дотриманням природоохоронних вимог щодо збереження вікових дерев дуба черешчатого; встановлення огорож навколо дерев; видалення сухого гілля на деревах та відповідна обробка зрізів; загортання невеликого яру в урочищі Шарлаї з метою збереження кореневої системи дуба; встановленні природоохоронних вказівних знаків; лікування стовбура дерева дуба в селі Коржі, пошкодженого металевим кільцем; проведення широкої роз'яснювальної роботи серед усіх груп населення щодо збереження і охорони вікових дерев дуба черешчатого – ботанічних пам'яток природи Решетилівського району.